

“ชาติไทยของเรามีความเจริญด้วยศึกธรรม จรรยา และศิลปวัฒนธรรมอันครบถ้วน ทุกสาขา ที่สืบทอดต่อเนื่องกันมาแต่บรรพกาล สิ่งเหล่านี้เป็นสมบัติสำคัญ และเป็นนิมิตหมายสำคัญอย่างมาก ที่แสดงให้เห็นความเป็นชาติไทย คนไทยซึ่งแตกต่างจากชาติอื่นๆ นี่ จึงเป็นสิ่งที่คนไทยพึงศึกษาให้เห็นแจ้งถึงคุณค่า และพยายามอนรักษ้าไว้ด้วยความรู้ ความสามารถ และความฉลาดรอบคอบ เพื่อมิให้ต้องสูญหายหรือแปรสภาพไปในทางเสื่อม ในการนี้ ทุกคนจะต้องทราบแก่ใจ โดยตรงหนักว่า การศึกษาและรักษาวัฒนธรรมไทย แท้จริงก็คือการจารโรงรักษาอิสรภาพและความเป็นไทยของชาติไทยและคนไทยแต่ละคน ไว้นั้นเอง” (สามารถ จันทร์สุรีย์ และประทีป อินแสง : 2541)

พระราชดำรัสในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในพิธีเปิดปีแห่งการรณรงค์เพื่อส่งเสริมและรักษาวัฒนธรรมไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย วันศุกร์ที่ 22 เมษายน 2537

เนื่องจากวัฒนธรรมเป็นระบบความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มนุษย์กับมนุษย์ และมนุษย์กับสังคม ความสัมพันธ์นี้จึงมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เหตุผลสำคัญที่ทำให้มีการเปลี่ยนแปลง คือความเจริญอย่างรวดเร็วของวิทยาการด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสาร ทำให้สังคมมีการรับวัฒนธรรมจากสังคมอื่นทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ

โดยที่ว่าไป การรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้าไว้ในสังคมเป็นเรื่องปกติ แต่จะต้องรู้จักดัดแปลงให้สอดคล้องกับวัฒนธรรมเดิม หมายความว่า ต้องมีวัฒนธรรมเดิมเป็นหลัก ขณะเดียวกัน หากจะปรับปรุงวัฒนธรรมก็ต้องรู้ว่าส่วนใดต้องเปลี่ยนไป สิ่งใหม่เดิมก็ต้องเก็บรักษาไว้และส่งเสริมให้พัฒนาต่อไป สิ่งใหม่เดิมก็ต้องไป ดังที่ พระยาอนุมานราชชน ได้ให้คำแนะนำในเรื่องนี้ ว่า การเปลี่ยนแปลงไปข้างหน้าเท่านั้นที่จะทำให้วัฒนธรรมได้วัฒนธรรมหนึ่งมีเสถียรภาพ เปรียบเสมือนลูกข่างที่ต้องหมุนอยู่ตลอดเวลาจึงจะยืนอยู่ได้ เช่นนี้เอง จึงเรียกว่า วัฒนธรรม มีพลวัตและในการเคลื่อนที่ไปนั้น หากไม่มีการสอดคล้องกับที่ไม่สอดคล้องทั้งไปเสียบ้าง หากแต่ต่อเติมเสริมแต่งสิ่งใหม่เข้าไป ก็จะทำให้วัฒนธรรมเกิดอาการล้า (Cultural Lag) และค่อยเสื่อมไป จนในที่สุดก็จะสลดทั้งวัฒนธรรมของตนเสีย แล้วรับเอาวัฒนธรรมอื่นเข้ามาแทนที่เป็นของตน

การพัฒนาวัฒนธรรมจึงเป็นเรื่องจำเป็นมาก เพราะว่าในยุคสมัยหนึ่งวัฒนธรรมหนึ่งๆ อาจจะแก้ไขปัญหาและตอบสนองความต้องการของสังคมได้ดียิ่ง แต่เมื่อสังคมเปลี่ยนไป เนื้อหาสาระของวัฒนธรรม รูปแบบของวัฒนธรรม รวมไปถึงภารกิจอันเป็นหน้าที่ของวัฒนธรรมนั้นๆ ต่อชีวิตของบุคคลและสังคม ก็อาจจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาด้วย

บทบาทของสถานศึกษาในการถ่ายทอดวัฒนธรรมนี้จะได้ผลดีเป็นอย่างยิ่ง ถ้าเป็นไปในแนวทางเดียวกับสถาบันอื่นๆ ในสังคม แต่ทว่า ที่เป็นอยู่ในขณะนี้บางครั้งยังมีการขัดแย้งกันอยู่ เช่น การศึกษาในสถานศึกษามีแผนที่จะปรับปรุง ปลูกฝังเยาวชนให้มีคุณลักษณะบางประการ เป็นต้นว่า การมีวินัยและรู้จักประหมัด แต่สถาบันครอบครัวหรือสื่อมวลชน ยังคงเป็นแบบอย่างในการฝ่าฝืนระเบียบ กฎเกณฑ์ รวมทั้งซักจุ่งเยาวชนให้เป็นคนฟู๊ดเพื่อ พุ่มเพิอย สิ่งเหล่านี้นับว่าเป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการปลูกฝังวัฒนธรรม ซึ่งควรจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้สอดคล้องกัน

การศึกษาทำหน้าที่พัฒนาวัฒนธรรม

วัฒนธรรมย้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เนื่องจากมีการประดิษฐ์สิ่งใหม่ๆ เกิดขึ้น ทั้งในด้านวัฒนธรรมและความคิด ความเชื่อต่างๆ วิถีชีวิตของสังคมมุ่งยึดเจริญชีวิตมาเรื่อยๆ หลังจากได้มีการประดิษฐ์เครื่องจักรเครื่องยนต์ การคันபับพลังงานจากแหล่งต่างๆ เช่น ไฟฟ้า นำมัน ก้าวchromชาติ การเปลี่ยนแปลงด้านลักษณะการเมืองและระบบเศรษฐกิจ สิ่งเหล่านี้ทำให้ วิถีชีวิตและสภาพความเป็นอยู่ของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากมาย คนในสังคมจึงต้อง รู้จักปรับตัวให้เข้ากับสภาพการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น เพื่อมีให้เกิดความถูกทางวัฒนธรรม เพราะ จะทำให้มีปัญหาในการดำรงชีวิต ดังนั้น เมื่อวัฒนธรรมของสังคมหนึ่งๆ ได้เปลี่ยนแปลงไป การศึกษาในฐานะที่เป็นกระบวนการทางสังคม จึงต้องมีบทบาทในการเตรียมสมาชิกของสังคม ให้ปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงนั้น การศึกษาจึงต้องเตรียมคนให้มีความรู้ความเข้าใจ เพียงพอสำหรับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม ความมีบทบาทในการสร้างปัญญาชนที่มีคุณภาพ เหมาะสมกับภาวะการเปลี่ยนแปลง เตรียมคนให้รู้จักและเลือกใช้เทคโนโลยี รวมทั้งต้อง หล่อหลอมคนให้สามารถเลือกสรร และผสมผสานวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่อีกด้วย ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม และเพื่อพัฒนา วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่ควรกระทำเป็นอย่างยิ่ง

การศึกษาหรืออีกนัยหนึ่งคือ สถานศึกษาต้องมีบทบาทในการเตรียมคนให้เข้ากับ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมและพัฒนาวัฒนธรรม โดยอาจดำเนินการดังนี้ (จารัส นวลนิม : 2540)

1. ควรได้มีการคัดเลือกเนื้อหาสาระและแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมและมีประโยชน์ สำหรับผู้เรียน เช่น การแนะนำอาชีพใหม่ๆ ทักษะที่จำเป็นต่อชีวิตประจำวัน เทคนิคในการใช้ เครื่องมือสมัยใหม่

2. การศึกษาช่วยปรับปรุงเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเดิม ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันหรือคิดค้นแนวทางกรรมวิธีใหม่ๆ ให้กับสังคม ด้วยการ เช่น การส่งเสริมให้มีการจัดงานบวช งานสมรส หรืองานศพอย่างประยืด การทำอาสาหรือการละเล่นเพื่อบ้านมาใช้ในการปลูกฝังวัฒนธรรมใหม่ เช่น การใช้หมอลำหรือห้องตะลุงเป็นสื่อในการพัฒนาประชาธิปไตย การส่งเสริมให้เชื้อก้าชาจากมูลสัตว์ หรือพืชหมักในการหุงต้ม การแต่งเพลงหรือวรรณกรรมเพื่อชีวิต เป็นต้น

3. การศึกษาช่วยจารโล่งวัฒนธรรมในส่วนที่ดีงาม เพื่อเป็นสมบัติกlastingแก่พลเมืองต่อไป เช่น การรักษาmoralityทางวัฒนธรรมและวรรณคดีไทยไว้โดยสอนแก่พลเมืองของประเทศไทย หรือสอนให้รู้จักรักษาสาธารณสมบัติ เช่น วัดวาอาราม เพื่อเป็นสมบัติของชาติสืบไป

4. การศึกษาทำหน้าที่ปลูกฝังวัฒนธรรมอันดีงามให้แก่พลเมืองและช่วยให้มีความรู้ความสามารถ มีคุณธรรมสูง และมีสุขภาพอนามัยที่ดี เป็นต้น

5. การศึกษาช่วยพัฒนาความเข้าใจอันตระหง่านกลุ่มชน ที่มีวัฒนธรรมต่างกัน เพื่อสังคมจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข เช่น การให้ความรู้แก่ชนกลุ่มน้อยที่มีความคิด ความเชื่อ เกี่ยวกับศาสนาต่างกัน

นอกจากนี้ บทบาทของการศึกษาในการพัฒนาวัฒนธรรม ยังมีสิ่งที่จำเป็นต้องเน้น เป็นพิเศษ คือ คนกับความสอดคล้องกับสังคมปัจจุบันและอนาคต

การศึกษา กับ การพัฒนาเศรษฐกิจ

การศึกษามีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจอย่างมาก ต่างเป็นตัวเสริมซึ่งกันและกันจนไม่อาจกล่าวได้ว่าอะไรเป็นเหตุอะไรเป็นผล กล่าวคือ ถ้าเศรษฐกิจของประเทศไทย ประชาชนมีรายได้สูงจะช่วยให้มีโอกาสได้รับการศึกษาสูง ในทางของเดียวกันถ้าประชาชนได้รับการศึกษาดี ก็ย่อมมีโอกาสที่จะใช้ความรู้ ความสามารถประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจให้ได้ผลผลิตและประสิทธิภาพการผลิตสูง ตรงกันข้ามกับประเทศไทยที่ประชาชนมีระดับการศึกษาต่ำ ก็ไม่สามารถใช้ความรู้ที่มีอยู่อย่างจำกัดไปในทางสร้างสรรค์ความเจริญให้แก่ประเทศได้ และในขณะเดียวกัน การที่ประเทศไทยมีรายได้ต่ำ ประชาชนส่วนใหญ่ยากจน โอกาสที่จะได้รับการศึกษาสูง จึงเป็นไปได้ยาก

จากการประเทศเราประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจในปี 2540 จะเห็นว่าประเทศไทยเศรษฐกิจดีกว่า มั่นคงเอามากยิบประเทศไทยที่ฐานะเศรษฐกิจที่ด้อยกว่า นั้นเป็นเพราะอะไร ที่ทำให้

ประเทศที่ด้อยกว่าถูกเอาเปรียบ ก็เพระว่าประชาชนในประเทศนั้นๆ คุณภาพของการศึกษา มักจะด้อยไปด้วย คือขาดคนที่มีคุณภาพมากวิหารบ้านเมือง ประชาชนไม่มีจิตสำนึก ไม่มีความแข็งแกร่งพอ ดังนั้นการจัดการศึกษาจะต้องคำนึงในเรื่องเหล่านี้ให้มาก

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ การพัฒนาเศรษฐกิจ

ณรงค์ศักดิ์ ชนวิญญาณยชัย ได้รวบรวมแนวคิดดังกล่าวของนักเศรษฐศาสตร์ที่มีชื่อเสียง หลายท่านไว้ดังนี้ (จารัส นวลดนิม : 2540)

สมิท (Adam Smith) นักเศรษฐศาสตร์ชั้นนำได้กล่าวว่า การศึกษาช่วยให้แรงงานมีความเชี่ยวชาญมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น การศึกษาช่วยป้องกันมิให้ค่านางานเกิดความล้าหลัง เพราะมีความรู้ใหม่ๆ ทำให้ทันกับการเปลี่ยนแปลง นอกจากนี้ การศึกษายังช่วยให้เกิดความมั่นคงทางสังคมและการเมืองด้วย การที่ผู้ใช้แรงงานมีการศึกษามากขึ้น ทำให้เขาลงทะเบียนความเชื่อที่ปราศจากเหตุผลมาเป็นผู้ที่มีเหตุมีผล มีความคิดที่รอบคอบสุขุม และมีความประพฤติที่ดีงามอยู่ในการอบรมของกฎหมายและศีลธรรม

มัลทัส (Thomas R. Malthus) เห็นด้วยกับข้อคิดของสมิทและย้ำอีกว่า การศึกษาช่วยให้ผู้ที่ได้รับการศึกษามองเห็นภารณ์ใกล้ มีการวางแผนการดำเนินชีวิตที่ดี โดยเฉพาะเรื่องการวางแผนครอบครัว ซึ่งจะทำให้ครอบครัวอยู่ด้วยความสุข ปราศจากปัญหา หรือความยากลำบาก เมื่อเปรียบเทียบกับครอบครัวที่ไร้การศึกษา

ซีเนียร์ (Nassau W. Senior) ได้ย้ำความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษา กับ การมองภารณ์ใกล้ โดยมองในแง่ว่า ผู้ที่มีการศึกษาย่อมตระหนักรึความรับผิดชอบที่ตนมีอยู่ต่อนบุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ครอบครัวของตน ดังนั้น เพื่อความมั่นคงในอนาคตจึงจำเป็นที่การเก็บออมไว้ใช้จ่ายในคราวจำเป็นทำให้เงินออมเพิ่มขึ้น ซึ่งก็มีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจด้วย นอกจากนี้ ซีเนียร์ยังกล่าวว่า การศึกษาช่วยลดการเพิ่มของประชากร ถ้าประชากรเพิ่มเร็วเกินไป ในประเทศที่ขาดทรัพยากรธรรมชาติและปัจจัยการผลิตอื่นๆ ก็อาจเป็นผลเสียต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศนั้นๆ ทางด้าน แมคคอลลอช (John Ramsey McCulloch) กล่าวว่า ควรจะถือการศึกษาเป็นการลงทุนในทรัพยากรมนุษย์ เพราะการศึกษาช่วยให้ค่านางานมีทักษะความเฉลี่ยวฉลาดและความชำนาญงานมากขึ้น มิลล์ (John Stuart Mill) เห็นว่าการศึกษาจะช่วยลดการเพิ่มขึ้นของประชากรและควรจะสนับสนุนให้สตรีได้รับการศึกษาด้วย มาแรชอล (Alfred Marshall) ถือว่าการศึกษาเป็นการลงทุนระดับชาติ เพราะการศึกษาช่วยให้ผู้ศึกษามีโอกาส

แสดงความสามารถที่จะเป็นประโยชน์ไม่เฉพาะแก่ตัวเอง แต่ต่อสังคมส่วนรวมด้วย ปิกู (Arthur C. Pigou) กล่าวว่า การศึกษาเป็นการลงทุนที่จะให้ผลตอบแทนมากกว่าการลงทุนในเครื่องมือ เครื่องจักร ส่วน มาร์กซ์ (Karl Marx) ต้องการให้มีการฝึกสอนอบรมแก่ผู้ใช้แรงงานตามทักษะที่แตกต่างกัน ทั้งนี้เพื่อการฝึกอบรมช่วยให้คนงานมีประสิทธิภาพในการผลิตมากขึ้น เพราะนอกจากช่วยเพิ่มกำไรให้แก่นายทุนแล้วยังเป็นการยกระดับมาตรฐานการครองชีพในสังคมอีกด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับการพัฒนาเศรษฐกิจ สามารถดูได้จากการที่การจัดการศึกษาได้นำเอาหลักและแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์บางประการมาใช้ เช่น (จารัส นวลนิม: 2540)

1. เกี่ยวกับการจัดหรือวางแผนการศึกษา ในการจัดและวางแผนการศึกษาในปัจจุบัน ใช้หลักเกณฑ์ 3 ประการ คือ

1.1 การจัดการศึกษาตามความต้องการของสังคม

1.2 จัดการศึกษาตามความต้องการด้านกำลังคน (Man Power Requirement Approach) กล่าวคือ เมื่อประเทศต้องการกำลังคนประเภทใด ระดับใด ที่ไหน เมื่อไร เป็นจำนวนเท่าใด ก็หาทางส่งเสริมการผลิตคนในระดับและสาขานั้นเป็นพิเศษ

1.3 การจัดการศึกษา โดยคำนึงถึงต้นทุนและผลลัพธ์เป็นหลัก (Cost Benefit Approach) ซึ่งเป็นการจัดแบบธุรกิจทั่วๆ ไป โดยมุ่งที่จะให้ผลตอบแทนมากที่สุด

2. เกี่ยวกับการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา เนื่องจาก การจัดการศึกษาเป็นหน้าที่สำคัญอันดับสูงของรัฐ แต่ในขณะเดียวกันก็จะต้องมีการใช้จ่ายเพื่อกิจการอื่นๆ อีกด้วย ฉะนั้น ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม จึงพยายามที่จะหาทางระดมทรัพยากรตลอดจนจัดสรรงบประมาณแก่สาขาต่างๆ เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

3. เกี่ยวกับผลตอบแทนทางการศึกษา การลงทุนในกิจการใดๆ ก็ตาม สิ่งที่ต้องคำนึงถึง คือ ผลตอบแทนซึ่งอย่างน้อยควรจะคุ้มกับต้นทุน ถึงแม้ว่าการลงทุนด้านการศึกษาจะไม่คำนึงถึงกำไรขาดทุน เพราะถือว่าผลที่ได้รับเป็นเรื่องระยะยาวและยากแก่การคำนวณ แต่อย่างไรก็ตาม การพิจารณาถึงผลตอบแทน (Rate of Return) ด้านการศึกษาจะก็จะช่วยทำให้การตัดสินใจการวางแผนการศึกษาถูกต้องยิ่งขึ้น และดังได้กล่าวแล้วว่า นักเศรษฐศาสตร์บางคนเห็นว่า การลงทุนด้านการศึกษาเพื่อพัฒนากำลังคนให้ประโยชน์สูงกว่าการลงทุนด้านอื่นๆ

4. เกี่ยวกับการตอบสนองความต้องการกำลังคน เพาะทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ฉะนั้น การที่จะวัดความเจริญของประเทศ อาจทำได้โดยดูจากกำลังคนที่มีอยู่ว่า มีจำนวนเท่าไร และมีความสามารถในระดับใด โดยพิจารณาจากระดับการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ เช่น ดูจากจำนวนผู้สำเร็จการศึกษาแต่ละระดับแต่ละสาขาวิชา ดูจากผู้ประกอบอาชีพที่ต้องการใช้ความรู้ ความชำนาญพิเศษ ดูจากอัตราส่วนครูต่อนักเรียน ดูจากจำนวนประชากรต่อจำนวนนักเรียนในแต่ละกําลังอายุ ดูจากอัตราส่วนประชากรกับแพทย์ เป็นต้น

แนวทางในการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจ

การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ต้องเริ่มด้วยการปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การจัดการศึกษาที่มีอยู่เดิมให้เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมากขึ้น ทั้งนี้ เพราะเป็นที่ทราบกันดี อยู่แล้วว่า ในประเทศไทยที่กำลังพัฒนานั้น ส่วนใหญ่แล้วจะจัดการศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา และในบางครั้ง การจัดการศึกษากลับส่งเสริมความด้อยพัฒนา ด้วยเหตุนี้ การจะใช้การศึกษา เป็นเครื่องมือในการพัฒนาเศรษฐกิจ จะต้องเริ่มที่การปรับปรุงการจัดการศึกษาที่มีอยู่เดิมให้มี ลักษณะส่งเสริมการพัฒนาให้มากขึ้น

เฉลียว บุรีภักดี ได้เสนอแนะว่า การจัดการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจนั้น ควรเน้นในเรื่องสำคัญ 6 เรื่อง คือ (Jarvis นวนิม : 2540)

1. จัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับปัญหาเศรษฐกิจของประเทศไทย การแก้ปัญหาให้หมดไป เป็นลักษณะหนึ่งของการพัฒนา การจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ จึงควรจะ สอดคล้องกับปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยมุ่งที่จะทำความเข้าใจถึงสาเหตุและแนวทางสำหรับการ แก้ปัญหาเหล่านั้น ไม่ว่าจะเป็นปัญหาความยากจน ประสิทธิภาพของแรงงานต่ำ หรือความไม่ เท่าเทียมกันในการกระจายรายได้ ฯลฯ การศึกษาที่ไม่เอื้อต่อการแก้ไขปัญหาในสังคมเป็น การศึกษาที่สูญเปล่าไม่เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ

2. จัดการศึกษาที่สัมพันธ์กับชีวิตการทำงาน การทำงานเป็นการใช้ความพยายาม ทั้งทางกายและสมอง เพื่อผลิตสินค้าและบริการที่ก่อประโยชน์แก่ตนเองเพื่อมนุษย์ การพัฒนา ด้านเศรษฐกิจจึงขึ้นอยู่กับการทำงาน หากสังคมได้ประกอบด้วยคนที่ประสิทธิภาพในการทำงาน สูง สังคมนั้นก็สามารถจะพัฒนาด้านเศรษฐกิจได้เร็ว การศึกษาของแต่ละสังคมจึงควรสอดคล้อง กับชีวิตการทำงานของสังคมนั้นๆ กล่าวคือ สังคมมีอาชีพเกษตรกรรม สถาบันการศึกษาควร

ให้การศึกษาเกี่ยวกับอาชีพการเกษตร เป็นต้น การศึกษาเพื่อการทำงานอาจจะจำในลักษณะต่อไปนี้

2.1 จัดโดยการรวมการเรียนการสอนเข้าเป็นหน่วยเดียวกับการทำงาน ผู้เรียนเรียนรู้ทั้งทฤษฎีและการปฏิบัติควบคู่กันไป

2.2 จัดโดยการเชื่อมเนื้อหาเข้ากับการนำไปใช้ คือจะสอนเฉพาะเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ในการปฏิบัติจริง ไม่ใช่สอนเพียงเพื่อให้รู้

2.3 จัดโดยการทำหนดเนื้อหาจากปัญหา ในการปฏิบัติและมีความต้องการจะแก้ปัญหานั้น เป็นการเรียนรู้เพื่อแสวงหาคำตอบ

ที่สำคัญคือ การทำงานด้วยมือจะต้องสอดแทรกอยู่ในทุกระดับการศึกษา ทั้งนี้เพื่อให้เกิดเจตคติที่ดีต่อการทำงานที่ต้องใช้แรงกาย

3. จัดการที่ส่งเสริมการทำงานอิสระ ปัจจุบันปัญหาที่สำคัญปัญหานี้ของประเทศ คือปัญหาร่วงงานของผู้มีการศึกษา อันมีสาเหตุมาจากการผลิตกำลังคนไม่สอดคล้องกับความต้องการทางเศรษฐกิจ ไม่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน ทำให้ผู้มีการศึกษาจำนวนหนึ่งต้องว่างงาน จะนั้น เพื่อเป็นการช่วยแก้ปัญหาดังกล่าว ส่วนหนึ่งการศึกษาจะต้องส่งเสริมการทำงานอิสระโดยให้ผู้เรียนได้มองเห็นช่องทางของการสร้างงาน มีความคิดริเริ่มและมีการภูมิใจต่อการเป็นเจ้าของกิจการ ไม่ว่ากิจการนั้นจะมีขนาดเล็กใหญ่อย่างไร

4. จัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเป็นผู้ประกอบการ ผู้ประกอบการเป็นปัจจัยการผลิตที่สำคัญเป็นผู้ก่อให้เกิดการผลิตสินค้าและบริการ ตลอดจนดำเนินวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ประโยชน์ในการผลิต ผู้ประกอบการที่การศึกษาจะต้องส่งเสริมให้เกิดขึ้นนั้น มีลักษณะดังนี้

4.1 มีใจกล้าเสี่ยงในการประกอบธุรกิจและทำงานมากกว่าคนปกติ โดยการเสี่ยงแต่ละครั้งจะต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องนั้นๆ ทั้งนี้เพื่อทำให้ธุรกิจหรืองานที่ทำอยู่ก้าวหน้าและขยายใหญ่ขึ้นกว่าเดิม แต่ไม่ใช่เป็นการเสี่ยงโชค

4.2 มีความยั่นแข็งแข็งในการทำงาน หนักเอาเบาสู้ อดทน ไม่ท้อถอย มีความเชื่อว่า ความสำเร็จของชีวิตอยู่ที่การทำงานหนักและมีไหวพริบในการทำงาน

4.3 มีความรับผิดชอบและมีวินัยในตนเอง

4.4 เมื่อจะกระทำการใดก็ตามได้ จะต้องคำนึงถึงผลที่จะได้รับ

4.5 มีการคาดการณ์ล่วงหน้าในงานที่ทำ มีการวางแผนระยะยาวและแต่ละแผน

จะมีการแบ่งขั้นตอนการทำงานอย่างละเอียด และแผนการที่ตั้งขึ้นนี้มีผลมาจากการศึกษาถึง สภาพ โอกาส และเทคโนโลยี ตลอดจนทรัพยากรที่มีอยู่

4.6 มีความสามารถในการจัดการและการบริหารงาน บริหารเงิน

5. จัดการศึกษาที่สร้างคุณลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาเพื่อการ พัฒนาเศรษฐกิจ จะต้องสร้างคนให้มีลักษณะที่เอื้อต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ อันได้แก่

5.1 มีวินัย ความเป็นผู้มีวินัย ทำให้เป็นผู้มีระเบียบในการใช้จ่าย ในการบริโภค ตลอดจนในการดำเนินชีวิต

5.2 ประหยัด การรู้จักใช้จ่ายตามความจำเป็นทำให้เกิดการออม การสะสมทุน

5.3 มีเจตคติที่ทันสมัย เป็นต้นว่า รับนวัตกรรมและเทคโนโลยีได้ง่าย รักการ ทำงาน ตระหนักรู้ถึงความสำคัญของเวลา กล้าที่จะเริ่มไม่ย่อท้อต่อการที่จะแข่งขัน ฯลฯ

5.4 มีลักษณะมุ่งอนาคต การมุ่งอนาคตทำให้รู้จักวางแผนชีวิต รู้จักประหยัด

5.5 ศรัทธาในความสามารถของตนเอง ทำให้เป็นคนรู้จักช่วยตนเอง รู้จักแก้ ปัญหา มีความคิดริเริ่ม

5.6 มีบุคลิกภาพเพื่อส่วนรวม เป็นผู้ที่มองเห็นความสำคัญของส่วนรวม มองถึง ประโยชน์ของส่วนรวมควบคู่กับประโยชน์ส่วนตน

6. จัดให้มีบริการแนะแนวอาชีพ ในสถาบันการศึกษาทุกระดับจะต้องจัดให้มีการ แนะแนวอาชีพ มีศูนย์สนับสนุนทางอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนได้มองเห็นช่องทางการทำงานอาชีพ ช่วยให้เกิดความคุ้นเคยกับโลกของการทำงาน เมื่อผู้เรียนเรียนจบจากสถานศึกษาไปแล้ว จะช่วยให้สามารถทำงานได้ทันที ฉะนั้นจะช่วยลดปัญหาการว่างงานลงได้ระดับหนึ่ง เป็นการเพิ่ม แรงงานการผลิตได้ทันที

การศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาเศรษฐกิจ การศึกษาจะเป็นเครื่องมือช่วย สร้างคุณภาพของคนอย่างมีกระบวนการ การจัดการศึกษาอย่างเหมาะสมและถูกวิธีการจะช่วย ให้การลงทุนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ได้ผลคุ้มค่าและบรรลุวัตถุประสงค์ นักเศรษฐศาสตร์ จึงเชื่อกันว่าการพัฒนาการศึกษาเป็นการพัฒนาที่ให้ผลตอบแทนสูง จึงได้หันมาพัฒนาการ ศึกษากันเป็นการใหญ่

การศึกษามีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการเมือง โดยสร้างบุคคลให้มีวัฒนธรรมทาง การเมือง โดยกระบวนการสังคมประกิจทางการเมือง ซึ่งมีความหมายที่สรุปได้ว่า เป็นกระบวนการ การที่ทำให้บุคคลมีเจตคติและความรู้สึกต่อระบบการเมือง และต่อบทบาทของตนเอง รวมถึง ความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกนึกคิด ตลอดจนความสำนึกทางการเมือง

ปรัชญาการศึกษา

จorch น ดิวอี้ ได้กล่าวถึงปรัชญาการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นประชาธิปไตยไว้ สรุปได้ว่า ปรัชญาการศึกษาจำเป็นต้องมีพื้นฐานมาจากปรัชญาทางสังคม เมื่อสังคมมีปรัชญาเป็นประชาธิปไตย ปรัชญาการศึกษาจำต้องเป็นไปเพื่อให้บุคคลมีจิตใจเป็นประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยนั้นให้ความสำคัญในบุคคล บุคคลแต่ละคนมีคุณค่าสูงสุด หลักในการจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณค่าของแต่ละคน จำเป็นต้องจัดให้เกิดความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา ใน การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมคุณค่าในตัวบุคคลนั้น จorch ดิวอี้ ได้มีแนวคิดใหม่ เกี่ยวกับโรงเรียนว่าโรงเรียนมิใช่แหล่งที่จะพัฒนาสติปัญญาหรือเป็นที่เตรียมตัวเพื่อชีวิตในอนาคต แต่โรงเรียนเป็นประสบการณ์ของการดำเนินชีวิต เป็นแหล่งที่จัดสภาพแวดล้อมที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถฝึกหัด自行 โดยเฉพาะหัด自行ที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตในสังคมประชาธิปไตย ครูมิใช่ครูในความหมายเดิมอีกต่อไป แต่ครูคือผู้ช่วยเท่านั้น ครูจะไม่ทำหน้าที่สอนเนื้อหา แต่จะทำหน้าที่ชี้แนะเทคโนโลยีการให้นักเรียน เพื่อที่นักเรียนจะได้สามารถกำหนดเป้าหมายของตนเอง และดำเนินการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองได้ และนี้เป็นการจัดการศึกษาไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย โดยให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนมากกว่าผู้สอน หรือเป็นการศึกษาที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-Centred Education)

โดยสรุป ปรัชญาหรือทฤษฎีการจัดการศึกษาเพื่อความเป็นประชาธิปไตยควรดำเนินการดัง (จารัส นวลนิม : 2540)

1. รัฐจะต้องพยายามส่งเสริมให้บุคคลมีโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกัน
2. การบริหารการศึกษา พยายามเปิดโอกาสให้ผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนบุคคลท่องถิน ได้มีส่วนร่วมมากที่สุด โดยยอมรับพึงความคิดเห็นของครูและประชาชนส่วนใหญ่
3. ส่งเสริมเสถียรภาพแก่ครูแต่ละคนมากที่สุด โดยพิจารณาถึงรายได้ สภาพงาน ความเป็นอยู่ และการให้ความเป็นธรรม
4. กำหนดความมุ่งหมายของการศึกษา โดยคำนึงตัวบุคคลและสังคมประกอบกัน ไม่เน้นหนักไปทางเดียว
5. ดำเนินการสอนและการปกครองตามแบบระบบประชาธิปไตย โดยเฉพาะฝีกฟันให้แต่ละคนเป็นตัวของตัวเอง มีความสามารถในการคิดแก้ปัญหาต่างๆ ด้วยตนเอง
6. กำหนดหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมและให้เป็นการส่งเสริมประชาธิปไตย

นอกจากนี้ในแต่ของการแนะนำและการประเมินผลจะต้องเป็นกระบวนการเรียนรู้
ความเป็นประชาธิบัติตามด้วย

หลักสูตร

หลักสูตรตามความหมายที่เข้าใจกันทั่วไปคือ เนื้อหาวิชาที่จัดให้นักเรียนเรียน แต่ การจัดการศึกษาเพื่อส่งเสริมความเป็นประชาธิบัติยั่งยืนมีความหมายแตกต่างออกไป หลักสูตร เป็นกิจกรรมทุกอย่างในความรับผิดชอบของสถานศึกษา หลักสูตรจึงเท่ากับการดำเนินชีวิตหรือ กระบวนการปราชญาการณ์ชีวิตในโรงเรียนของเด็ก

หลักสูตรการศึกษาเพื่อประชาธิบัติจะแยกออกจากชีวิตจริงไม่ได้ ตรงกันข้ามกลับ สนับสนุนให้บุคคลและสังคมสามารถนำหลักสูตรเป็นหลักแบบแกน (Core Curriculum) ซึ่งยึด เอาปัญหาการดำเนินชีวิตในสังคมประชาธิบัติเป็นแกนกลาง มีลักษณะดังนี้

1. หลักสูตรจะต้องดึงอุบัติพื้นฐานของปัญหาที่บุคคลและสังคมเผชิญ
2. บัญหาเหล่านี้จะต้องได้รับการร่วมกันระหว่างครู นักเรียน และชุมชน
3. กระบวนการเรียนการสอนใช้วิธีการแก้ไขปัญหาเป็นหลัก (Problem Solving Method)

4. โปรแกรมการเรียนแบบแกนนี้ ต้องการการแนะนำทั้งแบบเดี่ยวและแบบกลุ่ม (Individual and Group Guidance) จำเป็นต้องมีผู้แนะนำที่มีความสามารถ

5. ครูในสถานศึกษาจะต้องมีสมรรถภาพในการพัฒนาสังคม

โดยสรุป หลักสูตรแบบแกนเพื่อประชาธิบัติยั่งยืนจะเน้นกิจกรรมของผู้เรียนมากกว่า เนื้อหาวิชา ปัญหาปัจจุบันได้รับการเน้นมากกว่าปัญหาอื่นๆ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะควบคุมเหตุการณ์ อนาคต เน้นปัญหาและความต้องการของเด็กมากกว่าความต้องการของผู้ใหญ่ในสังคม การวางแผนการเรียนเพื่อความเป็นประชาธิบัติโดยเป็นหัวใจสำคัญ

การสอน

การสอนเน้นวิธีการแก้ปัญหา ซึ่งแท้ที่จริงก็คือ วิธีการทางวิทยาศาสตร์ (Scientific Methods) นั่นเอง จบทัน ดิวอี้ นำมาระบุกต่อไปในการเรียนการสอนมี 5 ขั้น คือ

1. ขั้นกำหนดและให้คำจำกัดความของปัญหา
2. ขั้นตั้งสมมติฐาน
3. ขั้นรวบรวมข้อมูล จัดและวิเคราะห์ข้อมูล
4. ขั้นหาข้อสรุป

5. ขั้นประเมินผล

วิธีการนี้ถือว่าเป็นวิธีการแห่งปัญญาซึ่งถือเป็นวิธีการแก้ปัญหาตามแนวทางของประชาธิบัติอย

การจัดกลุ่มการเรียนการสอน

การจัดกลุ่มการเรียนการสอนทำให้เกิดการเรียนรู้ใน 4 ลักษณะ คือ

1. ทำให้เกิดพลังของการคล้อยตามในกลุ่ม
2. เกิดความร่วมมือในการทำกิจกรรม เช่น การอภิปราย การลงมือทำงาน อันจะก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้ง
3. เกิดการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน
4. ทำให้เกิดสภาพการคล้ายห้องทดลองความร่วมมือในกระบวนการประชาธิบัติอย และการปรับปรุงบุคลิกภาพของความเป็นผู้นำ

การจัดกลุ่มการเรียนการสอน สามารถจัดได้ทั้งแบบการจัดตามความสามารถ และการจัดแบบกลุ่มคณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเนื้อหาการเรียนการสอน ไม่จัดกลุ่มแบบใดแบบหนึ่งตลอดไป

การปักครองในสถานศึกษา

การปักครองในแบบประชาธิบัติอยเป็นการปักครองด้วยกฎหมาย แต่การบังคับให้บุคคลปฏิบัติตามด้วยกฎหมายกระทำได้ 2 ทาง คือ การใช้อำนาจภายนอกกับอำนาจภายใน การใช้อำนาจภายใต้เป็นการใช้บทบาทขององค์กร เช่น ตำรวจ ผู้พิพากษา อัยการ เป็นต้น

แต่การใช้อำนาจภายใต้กระทำไม่สำเร็จ ถ้าขาดองค์ประกอบของอำนาจภายใต้ที่บุคคลมีความรับผิดชอบในความผิดความถูก ความดีความชั่ว การที่บุคคลสามารถบังคับตนเองให้กระทำการหรือด่วนการกระทำในสิ่งที่เหมาะสมที่ควรเรียกว่าบุคคลมีวินัยในตนเอง และเป้าหมายการศึกษาเพื่อประชาธิบัติจะเป็นต้องดำเนินการให้บุคคลมีวินัยในตนเอง คือ

1. ใช้หลักการประชาธิบัติอยในการปักครอง มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นมีการร่วมมือกัน และตัดสินปัญหาด้วยวิธีการแห่งปัญญา
2. ใช้หลักของความยุติธรรม
3. ใช้หลักของความเมตตากรุณา
4. ใช้หลักของความสม่ำเสมอ คงเส้นคงวา

5. ใช้หลักของการส่งเสริมเอกอัตลักษณ์
6. ใช้หลักของการส่งเสริมความก้าวหน้า
7. ใช้หลักของสวัสดิภาพ
8. ใช้หลักของการสร้างความสามัคคี

ลิขิต ชีรเวศิน ย้ำว่าการสร้างค่านิยมประชาธิปไตยในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็น และควรกระทำให้ครบ 3 ส่วน ดังนี้ (จำนวนนิม : 2540)

1. ให้ความรู้เรื่องระบบประชาธิปไตย ซึ่งได้แก่ ระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย วัฒนธรรมการเมืองประชาธิปไตย โครงสร้างและกระบวนการการเมืองระบบประชาธิปไตย รัฐธรรมนูญ การเลือกตั้ง ฯลฯ ความรู้ระบบประชาธิปไตยขั้นมูลฐานเหล่านี้ ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของการศึกษา ที่จะให้แก่ประชาชนในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย หากระบบการศึกษา หลักสูตร และวิธีสอนไม่สามารถให้ความรู้เรื่องดังกล่าวได้ ก็สรุปได้ว่า การให้การศึกษาได้มองข้ามมิติทางการเมือง ในแง่การสร้างความรู้และความค่านิยมประชาธิปไตยในหมู่นักเรียน

2. สร้างความผูกพันและศรัทธาในระบบประชาธิปไตย โดยซึ่งให้เห็นผลดีและประโยชน์ของระบบว่าเป็นกระบวนการที่มีข้อเสียน้อยกว่าระบบอื่น เป็นระบบที่เคารพสิทธิเสรีภาพ และปัจเจกภาพของสมาชิกในสังคม เป็นระบบที่สร้างความเสมอภาคและเปิดทางให้มีการต่อรองเรียกร้องทางการเมือง ความผูกพันและศรัทธาดังกล่าวจะต้องกลายเป็นส่วนหนึ่งของค่านิยมของนักเรียน เพื่อจะได้เป็นปัจเจกชนที่มีวิญญาณประชาธิปไตย

3. การปฏิบัติการประชาธิปไตย ต้องดำเนินการโดยครูและนักเรียน เช่น การประชุมอภิปรายผลดีผลเสียของกิจกรรม และการลงคะแนนเสียงเพื่อหาข้อยุติ ควรเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมทั้งในและนอกหลักสูตร ซึ่งทั้งครูและนักเรียนจะต้องปฏิบัติร่วมกัน ทั้งนี้เพื่อให้วิถีประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งของการทำงานและแก้ปัญหาข้อขัดแย้ง

หากได้ปลูกฝังค่านิยมประชาธิปไตยครบถ้วนทั้ง 3 มิติ คือ ความรู้ ความผูกพัน และการปฏิบัติ โอกาสของ การสร้างปัจเจกชนที่มีลักษณะประชาธิปไตย ก็จะประสบความสำเร็จ และน่าที่จะเป็นฐานสำคัญของการพัฒนาระบบประชาธิปไตยอย่างมั่นคงทางได้

อิทธิพลของสื่อมวลชน

ในสังคมปัจจุบัน ที่งวิทยาการก้าวหน้า และสื่อมวลชนมีประสิทธิภาพสูง นักวางแผน ควรคำนึงถึงอิทธิพลของสื่อมวลชนซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวขัดกีฬาทางสังคมที่มีผลลัพธ์อย่างมาก เนื้อหาสาระที่ปรากฏในสื่อมวลชนไม่ว่าจะเป็นละครโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วิดีโอ โฆษณาสินค้า ข่าวและเรื่องต่างๆ ในหนังสือพิมพ์และหนังสืออ่านเล่น ล้วนแต่เป็นการสอดใส่ความคิดและ ค่านิยมให้แก่ผู้รับสื่อทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ผู้รับสื่อก็มักรับสาระโดยความเต็มใจของตนเอง นักการศึกษาจึงควรนำพลังของสื่อมวลชนมาใช้ให้เป็นประโยชน์ในการจัดการศึกษา ใช้สื่อมวลชนเพื่อการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่นักการศึกษาและรัฐเห็นพ้องต้องกันว่ามีความสำคัญ เช่น วิทยุโทรทัศน์เพื่อการศึกษา วิทยุกระจายเสียงเครือข่ายเพื่อการศึกษา วิดีโอ สารคดี

นอกจากจะใช้ประโยชน์จากสื่อมวลชนแล้ว นักการศึกษาควรตรวจสอบว่าความคิดและค่านิยมที่สื่อมวลชนถ่ายทอดนั้นสอดคล้องกับความคิดและค่านิยมที่สถาบันการศึกษาถ่ายทอดหรือไม่ เพื่อมิให้เกิดความขัดแย้งทางค่านิยมของสมาชิกสังคม ถ้ามีค่านิยมที่ขัดแย้งกับสถาบันการศึกษาควรแสดงความคิดและหยอดยกประเด็นมาให้สังคมพิจารณา ถ้าไม่ดำเนินการ สถาบันการศึกษาจะแพ้สื่อมวลชนและไม่สามารถสร้างคนตามที่ต้องการได้ นอกจากนั้นสถาบันการศึกษายังควรฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักวิเคราะห์สาระที่ได้จากสื่อมวลชนไม่ใช่เป็นผู้รับแต่อย่างเดียว (สุภารัตน์ จันทวนิช : 2529)

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี

เทคโนโลยีหรือประยุกต์วิทยาได้เจริญก้าวหน้าไปมากในสมัยนี้ จนทำให้มนุษย์อยู่ในฐานะผู้บริโภคและเกิดอาการบริโภคไม่ทัน ความรวดเร็วของเครื่องคอมพิวเตอร์ทำให้มนุษย์เกิดอาการล้าทางวัฒนธรรม สถาบันการศึกษาจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เกิดขึ้นนี้ ประเด็นสำคัญที่สถาบันการศึกษาจะต้องพิจารณา มี 2 ประการ

ประการแรก การฝึกฝนให้ผู้เรียนรู้จักบริโภคหรือใช้เทคโนโลยีอย่างถูกต้องเหมาะสม เช่น รู้ว่าการมีส่วนร่วมในองค์กรระดับท้องถิ่น เช่น สภาตำบลหรือคณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน จะเป็นฐานรากที่ทำให้การปกครองระบบประชาธิปไตยมีความเข้มแข็ง รู้ว่าหากจำกัดศัตรูพิช เป็นอันตรายต่อสุขภาพของคน รู้ว่าการสืบสานเปลี่ยนอด้วยเครื่องเป็นการทุ่นเวลาและแรงงาน แต่จะเสียคุณค่าของอาหารบางส่วนไป รู้ว่าเสื้อผ้าที่ทำจากไส้สัตว์จะดีง่ายไม่ยับแต่ไม่ช่วยซับเหงื่อและไม่ระบายอากาศ ใส่แล้วร้อน รู้ว่าอาหารก็สำคัญเช่นกัน แต่ไม่ใช่แค่รูปแบบอาหาร แต่เป็นวิธีการปรุงอาหารที่ดี เช่น ผัดเผ็ด ผัดกระเทียม ผัดขี้ไก่ ผัดกระเทียม กุ้งเผา ฯลฯ

ประการที่สอง สถาบันการศึกษาควรฝึกฝนให้รู้จักการผลิตหรือการสร้างด้วยตนเอง การที่เทคโนโลยีได้ช่วยผลิตสิ่งต่างๆ ขึ้นมาจำนวนมากและทำให้มนุษย์กล้ายเป็นผู้บริโภคนี้ ได้ทำให้เกิดความสามารถในการผลิตและการสร้างสรรค์ของมนุษย์ลดลงไป ทำให้มนุษย์อยู่ห่างไกล从 ธรรมชาติและเพียงพาณิชย์ได้น้อย การศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักผลิตและเกิด พลังสร้างสรรค์ขึ้นในตัวเอง การผลิตจะทำให้ผู้ผลิตได้ฝึกฝนสัญชาติพิเศษ รู้ความสามารถ ของตน เกิดความภูมิใจในตนเอง เกิดความผูกพันและรู้คุณค่าของธรรมชาติ เกิดความระมัดระวังในการบริโภคสิ่งต่างๆ และมีนิสัยรักการทำงานในที่สุด สำหรับเด็กๆ การเรียนรู้ว่าอาหารที่กินได้มาจากไร่ เครื่องใช้ไม้สอยต่างๆ ทำขึ้นมาได้อย่างไร จะช่วยให้เด็กตระหนักรู้คุณค่าของสิ่งเหล่านี้ และระมัดระวังในการกินการใช้มากขึ้น

ความเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการดำเนินชีวิต

ภาวะทันสมัย ความเจริญทางวัฒนธรรมกับสังคมอื่น และปัจจัยอีกหลายประการ ได้ทำให้เกิดความเปลี่ยนแปลงแบบแผนการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ดังจะเห็นได้จากค่านิยม แนวประพฤติปฏิบัติ ขับเคลื่อนเรื่องประเพณีที่เปลี่ยนไป ได้มีข้ออกเกียงเสมอมาว่าสถาบันการศึกษาควรมีบทบาท เป็นผู้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวหรือควรเป็นเพียงผู้ตัดตามความเปลี่ยนแปลง ในความ เป็นจริงแล้ว สถาบันการศึกษาได้มีบทบาททั้งสองอย่าง เช่น สถาบันการศึกษาได้เป็นผู้ก่อให้ เกิดค่านิยมทางการศึกษาระดับสูง หรือที่เรียกว่า ปรัชญา尼ยม ซึ่งนับเป็นบทบาทในการนำ การเปลี่ยนแปลง ในขณะเดียวกันสถาบันการศึกษาก็มีบทบาทเป็นผู้ตัดตามการเปลี่ยนแปลงใน เรื่องอื่นๆ เช่น ค่านิยมประชาธิปไตย การขยายตัวของทุนนิยมและการเตรียมกำลังคนเข้าสู่ ตลาดแรงงาน นักวางแผนการศึกษาจะต้องเป็นผู้มองเห็นการณ์ไกล จึงจะสามารถทำให้สถาบัน การศึกษามีบทบาทในการนำการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ เพื่อจะให้ได้สมาชิกสังคมตลอดจน สังคมที่มีคุณลักษณะพึงประสงค์ ดังที่สุกาษิตจีนกล่าวว่า (สุกาษิต จันทรานิช : 2529)

ถ้าทำโครงการปีเดียวให้ปลูกไม้ล้มลุก

ถ้าทำโครงการสิบปีให้ปลูกไม้ยืนต้น

ถ้าทำโครงการร้อยปีให้ปลูกคน

หากนักการศึกษาไม่สามารถวางแผนในอนาคตระยะยาว สถาบันการศึกษาก็จะมี บทบาทเป็นเพียงผู้ตัดตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม เหมือนนักฟุตบอลที่มัวแต่วิ่งตามลูกบอล ไม่รู้จักยืนตักหน้าลูกบอล นักการศึกษาควรเน้นเป้าหมายว่าจะสร้าง คนตีตัวย ไม่ใช่ คนเก่ง อย่างเดียว

-
1. ให้อธิบายบทบาทของการศึกษาในการพัฒนาสังคม
  2. อธิบายแนวทางการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและวัฒนธรรม
  3. อธิบายแนวทางการศึกษาเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจและการเมือง
  4. อิทธิพลของสื่อมวลชนและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีการสื่อสาร มีผลต่อการศึกษาอย่างไร
  5. การเปลี่ยนแปลงของแบบแผนการดำเนินชีวิตมีผลต่อการศึกษาอย่างไร
- .....